

REMBRANDT EN DE CRITIEK

1630—1850¹⁾)

DOOR Prof. Dr. W. MARTIN

HET zal in 1907 geweest zijn, dat ik in Den Haag op het Tournooiveld Jozef Israëls ontmoette, die mij staande hield om lucht te geven aan zijn verontwaardiging over het feit, dat men dorst beweren dat de Gevangenneming van Simson (Museum te Frankfort a/M., afb. 1) door Rembrandt geschilderd zou zijn. Dit doek was toen kort geleden (1905) uit de verzameling Schönborn te Weenen aangekocht voor het Museum te Frankfort a/M. en Israëls had het daar gezien. Hij vond het terecht een spektakelstuk en dit druischte dermate in tegen zijn opvattingen over Rembrandt, dat hij niet anders kon aannemen dan dat „de kunsthistorici” — want die waren natuurlijk de boosdoeners — hier een foute toeschrijving hadden begaan.

Israëls — ik citeer hier zijn eigen woorden uit de Gids van 1906 — vond Rembrandt „het toonbeeld van den kunstenaar, vrij en ongebonden in zijn werk, geniaal in alles wat hij deed.”

Indien er één doek is van Rembrandt, dat niet vrij is en niet ongebonden, dan is het de Gevangenneming van Simson. Immers het ontstond algeheel onder den dwang eener obsessie, de obsessie van het barok-theatrale, die den meester tot bijna 1640 een goed deel van zijn vrijheid en ongebondenheid deed prijsgeven. Israëls heeft, gelukkig voor hem, dezen kant van Rembrandt nooit willen accepteeren.

De groote Rembrandt-kenner Bode, die geboren was in 1845, heeft mij meer dan eens verteld, dat in zijn jeugd de ouderen slechts Rembrandt's gedetailleerde schilderijen van omstreeks 1628—'35 hoog waardeerden, dus b.v. den Simeon in den Tempel van 1631 (Mauritshuis), benevens zijn verzorgde etsen zooals het portretje van zijn moeder van 1628, de honderd-guldenprent van 1649 en dergelijke. Dit was in de jaren toen alles nog naar den Rafaël-maatstaf werd gemeten en toen dus b.v. de ontroerende Zegening van Jacob, van 1656 (in Cassel), werd terzijde gesteld als zijnde te breed geschilderd en vol perspectief-fouten.

Een volgend geslacht, dat van Bode's jeugd, genoot vooral van Rembrandt's feestelijke doeken zooals de Bruiloft van Simson (afb. 2), Rembrandt met Saskia op den Schoot (Dresden), en van zijn elegante, van Dyck-achtige

¹⁾In enkele onderdeelen eenigszins gewijzigde tekst der lezing, gehouden vóór de leden der Vereeniging Rembrandt, den 27en Februari 1937, in het Rijksmuseum te Amsterdam.